

LIT.: Z. Munk i V. Pavelić-Weinert, Mira Kovačević-Ovčarić (katalog), Zagreb 1976. — Z. Kržišnik, Jagoda Buić (katalog), Ljubljana—Zagreb—Dubrovnik—Skopje 1979. — Z. Maković i M. Baričević, Marika Danč-Roth (katalog), Zagreb 1983. — Jagoda Buić, Zagreb 1988. — J. Depolo, Tapiserija u Hrvatskoj (katalog), Zagreb 1988. Ma. B.

TARSATICA → TRSAT

TARTAGLIA, Ivo, kolekcionar i likovni kritičar (Split, 6. II. 1880 — Lepoglava 3. IV. 1949). Završio je studij prava doktoratom 1903. Potom je u Splitu bio odvjetnik i pokrovitelj umjetnosti te gradonačelnik (1918—28) i ban Pomorske banovine (1929—32). Prikupio je vrijednu zbirku umjetnina (više od 500 predmeta): slike, kipove i grafike hrv. umjetnika (M. Kraljević, V. Bukovac, C. Medović, M. Rački, B. Dešković, E. Vidović, I. Meštrović, A. Uvodić) i nepoznatih autora (više ikona iz XIII. st.), stilski namještaj, medalje, umjetničko posuđe, skupocjene predmete te knjižnicu. Njegova zbirka umjetnina koju je 1947. ostavio gradu Splitu danas je djelomično očuvana i nalazi se u Galeriji umjetnina, Muzeju grada Splita i Naučnoj biblioteci. Kao gradonačelnik otkupom većega broja umj. djela stvorio je temelj za osnivanje Galerije umjetnina (1931). Pratio je i poticao umjetnička zbivanja u Splitu, organizirao je izložbe, pisao predgovore kataloga i lik. kritike.

BIBL.: Kolektivna izložba Emanuela Vidovića (katalog), Split 1903; Emanuel Vidović, Savremenik, 1906, 4; Prva dalmatinska umjetnička izložba u Splitu, Savremenik, 1909, 1; O mjestu Meštrovićeva spomenika Grguru Ninskom, Novo doba, 1929, 131.

LIT.: A. Uvodić, Galerija moderne i klasične likovne umjetnosti u Splitu, Novo doba, 1928, 111. — J. Paal, Posjet jednom privatnom muzeju u Splitu, Hrvatski glasnik, 1940, 236; — N. Machiedo-Mladinić, Tragom najveće predratne privatne zbirke umjetnina i Dalmaciji, Kulturna baština, 1988, 18. — Ista, Životni put dr. Ive Tartaglie, Radovi. Zavod za hrvatsku povijest, 1993, 26. V. Fo.

TARTAGLIA, Marino, slikar (Zagreb, 3. VIII. 1894 — 21. IV. 1984). Nakon završene gimnazije u Splitu upisuje se 1908. na Građevnu stručnu

školu u Zagrebu, gdje su mu profesori O. Iveković i I. Tišov. God. 1912. odlazi u Firencu gdje studira na Švicarskoj akademiji (A. G. Giacometti), a potom na Istituto superiore di belle arti. Kreće se u društvu futurista okupljenih oko časopisa »Lacerba«, a 1918. izlaže na »Izložbi nezavisne umjetnosti« kao jedini inozemac zajedno s najistaknutijim predstavnicima tal. avangarde (C. Carrà, G. De Chirico, E. Prampolini). Iste se godine vraća u Split, a 1921. odlazi u Beč, odakle 1925. seli u Beograd. Tamo je jedan od osnivača grupe »Oblik«. God. 1927/28. boravi u Francuskoj (Pariz, Antibes, St. Tropez), a potom opet u Beogradu; 1931. prihvaća mjesto profesora na Akademiji u Zagrebu. Bio je član JAZU od 1947.

Prva očuvana djela izrazito su ekspresionistički obilježena. Izduženo, anatomski nerazmjerno lice na njegovu *Autoportretu* (1917) sazdano je od raznobojnih ploha i nanosa boje koji tvore neobično smjele kromatske odnose. To upućuje na srodnost s fovizmom, dok *Fetiš* iz iste godine pokazuje bliskost s metafizičkim slikarstvom. Srodnost s kubističkim traženjima i s crnačkom plastikom vidljiva je na slici *Dva akta* (takoder iz 1917) u kojoj su anatomski oblici naglašeno nepravilni. Tragovi raznorodnih traženja pojavljuju se i u kasnijim slikama, no one su lišene žestokoga kolorizma i dinamičnih linija. U *Mrtvoj prirodi s kipom* (I. i II, 1921) prevladava cezaniistički pristup oplemenjen određenim sfumatom. To vodi do posve plošnoga rasporeda kromatskih masa (*Moj atelier u Parizu*, 1928; *Intérieur s Toticom*, 1930; *Košarica s voćem*, 1932; *Biševo*, 1936) i do bogata, ali gotovo zatomljena kolorizma. Vrlo slobodno, na samom rubu nefiguracije, slika 1938. *Skicu za pejzaž* (*Murter*), koja prethodi njegovim poslijeratnim istraživanjima prostora (ciklusi *Motiv iz Lošinja*, *Porečke pinije*, *Cvijeće*, *Pogled s prozora*, *Slikar*). Motiv je često pretvoren u znak, odnosno u jezgru smještenu u središtu plohe. Do posljednjega razdoblja traje proces lik. sinteze u kojoj se slika pojavljuje kao ekstrakcija oblika iz

M. TARTAGLIA, *Intérieur s Toticom*, Zagreb, Moderna galerija





M. TARTAGLIA, *Figura*. Zagreb, Moderna galerija

prirode što u svakoj svojoj verziji govore o umjetnikovu novom doživljaju (*Na plavoj pozadini*, 1983). Izlagao je u okviru Proljetnoga salona u Zagrebu (od 1919) i Jesenskoga salona u Parizu. Priredio zajedničke izložbe s kiparima P. Pallavicinijem (Split 1925) i S. Stojanovićem (Beograd 1929). Sudjelovao je na Bijenalu u Veneciji 1930. i 1940. a njegova prva samostalna izložba bila je retrospektiva u Zagrebu 1964. koja je tijekom iste i sljedeće godine obišla Beograd, Split, Ljubljanu i Niš. Sljedile su samostalne izložbe u Zagrebu (1967, 1969, 1974), Labinu (1967), Karlovcu (1969), Sarajevu (1970), Splitu (1971, 1983) i Beogradu (1972), te kritička retrospektiva u Zagrebu 1975/76. Uz slikarski i slikarsko-pedagoški rad bavio se keramikom i ilustracijom.

BIBL.: Bilješke s puta naših umjetnika po Bosni i Hercegovini, Vjesnik, 31. VIII. 1946; XXVI. Biennale, Bulletin JAZU, 1953, 1–2; *Ulomak autobiografije i Marginalije* (u katalogu retrospektivne izložbe), Zagreb 1964.

LIT.: Lj. Babić, Uz slike Marina Tartaglie, Književnik, 1929, 7. — M. Šeper, Novije hrvatsko slikarstvo, HS, 1940, 5. — M. Bašičević, Tartaglia — jedna velika tema našeg slikarstva, Krugovi, 1954, 9–10. — G. Gamulin, Marin Tartaglia, Zagreb 1955. — B. Kelemen, Marino Tartaglia, Republika, 1963, 2–3. — V. Horvat Pintarić, Hommage prošlosti, Umetnost (Beograd), 1965, 1. — I. Zidić, Apstrahiranje predmetnosti i oblici apstrakcije u hrvatskom slikarstvu 1951–1968, ŽU, 1968, 7–8. — D. Horvatić, Slikar Marino Tartaglia, Republika, 1969, 5. — K. Prijatelj, Marino Tartaglia (katalog), Split 1971. — I. Zidić, Slikari čistog oka — neke težnje u hrvatskom slikarstvu četvrtog desetljeća, u katalogu: Četvrta decenija, Beograd 1971. — A. Čelebonović, Marino Tartaglia (katalog), Beograd 1972. — Ž. Čorak i T. Maroević, Marino Tartaglia (katalog), Zagreb 1975. — G. Gamulin, Hrvatsko slikarstvo XX. stoljeća, II, Zagreb 1988.

D. Hé.

TARTICCHIO, Piero, slikar (Pula, 13. XI. 1936). Školovao se na Scuola superiore d'arte del Castello u Milanu, gdje djeluje kao slikar i oblikovatelj. U svojim djelima teži dijalektičkome jedinstvu raznorodnih likovnih jezika (geometrijska apstrakcija, nova figuracija, programirana umjetnost). Maštovito organizirane kompozicije ravnomjerno ispunjava grafičkim i kolorističkim elementima (*33 planske hipoteze*, 1975; *Koncert za teoremu i mali orkestar*, 1979; *Hipoteza identiteta*, 1982). — Samostalno izlagao u Leccu, Goriziji, Monzi, Padovi, Veroni, Puli, Rovinju, Zagrebu, Hamburgu i Bergamu.

R.

TASCA, Cristoforo, tal. slikar (Bergamo, 1667 — Venecija, 1737). U Veneciji je izrađivao crkv. slike s A. Zanchijem. God. 1704–06. radio je za franjevački samostan na Trsatu (*Klanjanje bezgrešno začetoj Bl. Dj. Mariji, Majka Božja s Kristom i dr.*), 1706. za kršku katedralu (*Pad mane, Posljednja večera i dr.*), 1714. za crkvu Gospe Trsatske (*Navještenje s prijenosom nazaretske kućice*), 1717. za franjevački samostan na Širokome Brijegu (*Bl. Dj. Marija nad Sv. Ivanom od Križa i Sv. Terezom*). Slikao je u tragu venec. baroka. Slike što ih je naslikao u našim krajevima čine jezgru njegova cjelokupnoga opusa.

LIT.: D. Westphal, Malo poznata slikarska djela XIV–XVIII. st. u Dalmaciji, Rad JAZU, 1937, 258, str. 48–49. — A. Zelenika, Problem konzervacije barokne slike sa Širokog Brijega, Naše starine (Sarajevo), 1959, str. 265–268. — R. Matejčić, Marijanske teme u likovnoj opremi trsatske crkve Majke Božje, Dometi, 1991, 1–3. — *Ista*, Crkva Gospe Trsatske i Franjevački samostan, Rijeka 1991.

V. Fo.

TAXNER (Täkhner), Ivan Mihael, graditelj (Njemačka, oko 1754 — Varaždin, 18. IV. 1788). Dolazi u Varaždin kao zidarski majstor prije 1776. Izradio je plan za zgradu solane u Prelogu 1775. i za zgradu varaždinske svilane 1783, obnovio je kapelu Sv. Fabijana i Sebastijana u Varaždinu i zgradu gradske vijećnice 1781.

LIT.: I. Lentić-Kugli, Varaždinski graditelji od 1700. do 1850. godine, Zagreb 1981.

TELAŠĆICA, zaljev na J dijelu Dugoga otoka. U srednjovj. se ispravama spominje kao *Tilagus*. U Stivanjem polju ruševine predromaničke crkve Sv. Ivana, prvi put spomenute 1060, a na brdu Citoriju ostaci predromaničke crkve Sv. Viktora, spomenute krajem X. st. Oba su spomenika arheološki istražena 1956–57; tom su prigodom nađeni ulomci ukrašena kamenog namještaja.

LIT.: I. Petricolić, Građevni i umjetnički spomenici srednjega vijeka na zadarskim otocima, u zborniku: Zadarsko otočje, Zadar 1974. — *Isti*, »Ecclesiae sanctorum Iohannis et Victoris Tilagi«, SHP, 1987, 16, str. 93.

I. Pet.

TEMPLARI (Vitezovi hrama), viteški red nastao u Jeruzalemu 1119. udruživanjem franc. vitezova radi zaštite hodočasnika na putovima i borbe protiv »nevjernika«. U drugoj pol. XII. st. i u XIII. st. osnovali su mnoga sjedišta u Europi, stekli velik imetak i utjecaj, a ukinuti su 1312. na crkv. saboru u franc. gradu Vienne.

T. su došli u Hrvatsku oko 1154–63, kada su dobili posjed Zdelju u Podravini i stari benediktinski samostan u Vrani blizu Biograda (oko 1165–68). Potom su od kraljeva i velikaša dobivali posjede u Gori na Banovini, u Glogovnici, Novoj vesi u Zagrebu, Kamenu kraj Žrnovnice, grad i luku Senj, Bojišće (Kula Atlagića) nedaleko od Benkovca, Sv. Martin iznad Dugoga Sela, Ljesnicu i Račešu oko Psunja, »zemlju« Gacku, Sv. Martin u Našicama, Opoj kraj Rasinje, posjede u Požegi i Požeškoj kotlini, grad Dubicu i dubičku županiju.

T. su na nekim svojim posjedima imali utvrđene gradove. Veliki grad Vrana bio je poslije templara toliko pregrađivan i dograđivan da se bez sustavnih iskopavanja ne može utvrditi kakav je bio u njihovom doba. Od *Čaklova* na Psunju održao se dio obrambene kule s nekim gotičkim detaljima. *Pogana gradina* kraj Doljanovca u Požeškoj kotlini čuva tragove obrambene kule prijelaznoga romaničko-gotičkoga doba.

Kapele su t. imali u svim svojim sjedištima, ali se malo njih održalo. Današnja župna crkva Sv. *Marije* u Gori bila je jednobrodna kapela (16,5×8 m) s četverokutnim svetištem, izvana poduprta potpornjima. U začelnoj stijeni svetišta iza gl. oltara nalazi se sakrarij (niša za izljev blagoslovljene vode). Uokvirena je širokim oblim kamenim rubom koji na vrhu završava trolistom. Romanički oblici s kraja XII. st. odgovaraju tipu templarskih crkava u Francuskoj. Kapela Sv. *Martina* u Našicama također je jednobrodna, a ima polukružno bačvasto presvođeno svetišće (12×6 m, sa svetištem 17 m). U juž. zidu svetišta su dvije niše (sakrarij i kustodija), koje na vrhu završavaju oblim trolistom. Ta kvalitetna romanička građevina jedina je potpuno očuvana templarska crkva u Hrvatskoj. U selu